

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

1. ΜΙΑ «ΕΝΘΥΜΗΣΗ» ΤΟΥ 1784 ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Στά χρόνια της τουρκοκρατίας τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁθῶ δοκίμασαν ὑπερβολικὰ τὴ ληστρική μανία τῶν Τούρκων, ποὺ ἐκδηλώθηκε κυρίως μὲ τὴ μορφή ἐπιβολῆς φόρων. Στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 18ου αἰώνα τὸ Ἅγιο Ὅρος περνᾷ μιὰ ἀρκετὰ κρίσιμη περίοδο ἀπὸ ἄποψη ἀσφάλειας. Τὴν ἴδια ἐπίσης ἐποχὴ ἀντιμετωπίζει καὶ μεγάλες οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Τὸ 1764 ὁ σουλτάνος, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ μιὰ διένεξη ἀνάμεσα στὴ μονὴ Ἰβήρων καὶ σὲ ἄλλα μοναστήρια, ἔστειλε στὸ Ὅρος ἕναν ἀντιπρόσωπό του, ὁ ὁποῖος ἔκανε ἀπογραφή τῶν μοναχῶν καὶ ἐπέβαλε, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους φόρους (δεκάτη καὶ κεφαλικὸ) ποὺ ὑπῆρχαν, καὶ πρόσθετους εἰδικούς φόρους γιὰ τὴ σουλτανικὴ αὐλὴ. Ἡ κατάσταση στὸ Ὅρος ἐπιδεινώθηκε μετὰ τὰ Ὀρλωφικά. Ἀνάγλυφη εἰκόνα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μᾶς δίνει ἕνα ἔγγραφο τῆς Σύναξης τοῦ Πρωτάτου πρὸς τοὺς μοναχοὺς καὶ λαϊκοὺς, μὲ τὸ ὁποῖο ἐπικαλεῖται τὴ βοήθεια ὄλων. Ἐπίσης ἀπὸ ἕνα φερμάνι τῆς 3ης Δεκεμβρίου τοῦ 1777 μαθαίνουμε ὅτι οἱ μὲν Παντελεήμονος, Κωνσταμονίτου, Ἐσφιγμένου καὶ Διονυσίου χρωστοῦσαν στὸ τουρκικὸ δημόσιο ταμεῖο 150.000 γρόσια, ὁ τόκος τῶν ὁποίων εἶχε ὀρισθῆ πρῶτα σὲ 10% καὶ ἔπειτα σὲ 5%¹.

Μιὰ ὄψη τῆς δύσκολης αὐτῆς ἐποχῆς, σχετικὰ μὲ τὴ μονὴ Διονυσίου, μᾶς δίνει μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ συντομία τῆς καὶ ἡ παρακάτω ἄγνωστη, ὅσο ξέρουμε, «ἐνθύμηση» τοῦ 1784, ποὺ εἶναι γραμμένη στὸ φύλλο 43α τοῦ ὑπ' ἀριθ. 627 κώδικα τῆς μονῆς. Ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ στίξις τοῦ κειμένου διατηρήθηκαν ἀμετάβλητες.

Ἔστο εἰς Ἐνθυμήσιν ὅτι εἰς τοῦς : 1784 : μαῖω : 5 : ἀπὸ τὸ πολλοὶ χρέως ἤλθεν εἰς μεγάλην διστιζίαν τὸ μοναστήριον μας, ὅποῦ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ καθήσουν οἱ πατέρες ἀπὸ τοῦς κονιαρέους² ὅποῦ ἤρχοντο συχνάκης γυρεύον-

¹ Βλ. Γερμασίμου Σμυρνάκη, Τὸ Ἅγιον Ὅρος, Ἀθῆναι 1903, σ. 150-155.

² Ἐννοεῖται, φαίνεται, τοὺς Τούρκους ἀπεσταλμένους γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν φόρων.

τας τὰ ἄσπρα τους ὡς λίκτοι ἄγριοι κάμνοντας τὴν λαμπρὰν¹ ἐδό. μὴν ὑποφέροντας² ἢ πατέρες τὰ κακῶ. ἐπερικάλεσαν τῶν χατζῆ μακάριον, καὶ ἦλθαι ἅπανου εἰς τὴν κωνσταντινουπόλιν εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τὴν συνόδων ἐκτραγουδούμενος τὴν συμφορὰν μας, ὡς τόσον ἔγραψαν καὶ ἦλθομεν καὶ εἰμῆς ἐγὼ τε καὶ ὁ προηγούμενος κύρ μακάριος. λέγοντάς με νὰ πάρο τὴν ἐπιστασίαν τοῦ σκευοφυλάκιου ὅμως ἐγὼ δὲν ἐστάθην τρόπος νὰ τὸ δεχθῶ, βλέποντας ὅτι ἂν δὲν³ τὸ ἐστέργα δὲν ἐπιχειριζοῦντα καμεῖαν δουλίαν ὁ χατζῆ μακάριος καὶ ἤθελε νὰ χαλάσῃ τὸ πράγμα ἄκοντα καὶ μὴ θέλοντας τὸ ἐστέργα καὶ ἐγὼνα ἐγὼ ὁ προηγούμενος χατζῆ βενιαμὴν θρέμμα τῆς βύζας ἐν θράκη καὶ ἐπάθαμεν πολλὰ βάσανα ἐὼς νὰ τὸ βάλομε εἰς τάξην τὸ χρέως μας διατὶ ἦτον ἀπὸ εὐδομίηνητα πουργιά⁴ καὶ πάνου καὶ ἔστω εἰς ἐνθιμησὴν: ὁ γράψας σκευοφύλαξ βενιαμὴν τοῦ ἁγίου Διονυσίου.

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Εἶναι γνωστὸ ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821 καὶ ἔπειτ' ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῆς στῆ Βόρεια γενικὰ Ἑλλάδα ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς προσφύγων ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, Θεσσαλία, Μακεδονία καὶ Μικρὰ Ἀσία συνέρρευσε στῆ Νότια Ἑλλάδα, προσπαθώντας νὰ ξεφύγῃ τὴ σφαγὴ καὶ τὴν αἰχμαλωσία. Ἔτσι δημιουργήθηκε τὸ «προσφυγικὸ ζήτημα» τῆς χρονικῆς αὐτῆς περιόδου.⁵

Ἡ περίθαλψη καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων αὐτῶν συνάντησε ἀνυπερβλήτες δυσκολίες, γιατί τὸ ἐπαναστατημένο ἔθνος δὲν διέθετε οὔτε ὀργανωμένες ὑπηρεσίες οὔτε καὶ ἐπαρκεῖς οἰκονομικοὺς πόρους. Γι' αὐτὸ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ δύο ἔγγραφα ποὺ δημοσιεύουμε παρακάτω,⁶

¹ Ἴσως ἐννοεῖ τὸ Πάσχα, ποὺ θὰ ἦταν, φαίνεται, ὁ καθορισμένος χρόνος γιὰ τὴν καταβολὴ τῶν φόρων.

² Στὸ χφ. *ὑπὸ φέροντας*.

³ Στὸ χφ. *ἀδέν*.

⁴ Δηλαδή 35.000 γρόσια. Ἐνα πουργι ἰσοῦται μὲ 500 γρόσια.

⁵ Γιὰ τὸ προσφυγικὸ ζήτημα κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 βλ. τὴν εἰδικὴ μονογραφία τοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀ. π. Β α κ α λ ο π ο ὐ λ ο υ, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Θεσσαλονίκη 1939. Βλ. ἐπίσης λίγα συμπληρωματικά καὶ στοῦ Ἐ. μ. μ. Π ρ ω τ ο ψ ἄ λ τ η, Πρόσφυγες κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. «Νέα Ἑστία» 44 (1948) 1154-1157, 1237-1241 καὶ 1298-1303. Π α ὐ λ ο υ Ἀ ν α σ τ. Μ ί χ ο υ, Ὁ ἐποικισμὸς τῆς Ἐρετρίας ἀπὸ τοὺς Ψαριανοὺς. «Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν» 6 (1959) 262-278. Κ. Σ. Κ ὀ ν σ τ α, Τὸ Ζαπάντι καὶ οἱ Σουλιῶτες. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 9 (1960) 909-916.

⁶ Τὰ δύο αὐτὰ ἔγγραφα μοῦ τὰ παρεχώρησε εὐγενικά-καὶ τὸν εὐχαριστῶ πολὺ γι' αὐτὸ-ὁ συνάδελφος φιλόλογος τοῦ Γυμνασίου Θηλέων Κιλκίς κ. Εὐγένιος Ἀρεπαντιδῆς. Ἐδῶ δημοσιεύονται μὲ τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴ στίξιν τους.

άρκετοὶ πρόσφυγες, γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐλεημοσύνη τῶν κατοίκων ἢ γιὰ νὰ ξεπληρώσουν πιθανὸ χρέος τους ἐξαγορᾶς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, φρόντιζαν νὰ ἐφοδιαστοῦν μὲ «εὐχετικά» ἢ «ἐκκλησιαστικά» γράμματα διάφορων κληρικῶν.

1.

ἀδελφοί μου πνευματικοί, καὶ ὁμογενεῖς ὀρθόδοξοι χριστιανοί, εἶπτε ὑγιαίνοντες ἐν κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν. ἐπειδὴ ἔχομεν ἐντολὴν τῆς φιλοξενίας καὶ φιλοπτώχιας μὴ ἐπιλανθάνεσθαι, διὰ τοῦτο συνιστῶ τὸν ἐπιφέροντα τὸ παρὸν μου εὐχετικὸν χατζῆ-γεώργιον εἰς τὰ φιλελήμονα σπλάγχνα ὑμῶν τῶν φιλοπτώχων χριστιανῶν. ὅθεν συνδράμετε φιλοφρόνως καὶ ἐλεήσατε φιλευσπλάγχως αὐτὸν ἕκαστος, καθὰ ἔχει δυνάμεως, καὶ προαιρέσεως, διὰ τὸν τοῦς ἐλεήμονας μακαρίζοντα κύριον. Ἴνα αὐτὸς μὲν ἀνακουφισθῆ μικρόν τι τοῦ τε χρέους αὐτοῦ καὶ τῆς δυστυχίας αὐτοῦ, ὑμεῖς δέ, οἱ ἐλεοῦντες καὶ βοηθοῦντες αὐτῷ, λάβητε τὸν μισθὸν παρὰ θεοῦ ἐν τε τῷ παρόντι αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

δεκεμβρίου ἡ¹

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης γρηγόριος

2.

Εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, ἀγιώτατοι ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιαστικῶν παγκαρίων, καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες ἐδλογημένοι χριστιανοί, τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ εὐλογία καὶ συγχώρησις. ἐπειδὴ ἔχομεν ἐντολὴν τῆς φιλοπτώχιας καὶ φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθαι, διὰ τοῦτο συνιστῶμεν τὸν ἐπιφέροντα τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐκκλησιαστικὸν γράμμα Ἰωάννην τοῦνομα ἐκ ναούσης, εἰς τὰ φιλελήμονα σπλάγχνα ὑμῶν τῶν φιλοπτώχων χριστιανῶν. ὅθεν συνδράμετε φιλοφρόνως, καὶ ἐλεήσατε φιλευσπλάγχως αὐτόν, ἕκαστος καθὰ δυνάμεως καὶ προαιρέσεως ἔχει καὶ καθὰ παρὰ θεοῦ φωτισθῆ, ἵνα αὐτὸς μὲν ἀνακουφισθῆ τοῦ τε χρέους αὐτοῦ, καὶ τῆς δυστυχίας αὐτοῦ· ὑμεῖς δέ, οἱ ἐλεοῦντες καὶ βοηθοῦντες αὐτῷ, λάβητε τὸν μισθὸν παρὰ τοῦ μισθαποδότου θεοῦ ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ εὐχῇ ἡμῶν εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

αοκβ'. Ἰουλίου 8.²

¹ Δὲν ἀναφέρεται ὁ τόπος καὶ τὸ ἔτος ποῦ γράφτηκε.

² Τὸ ἔγγραφο εἶναι ἀνυπόγραφο καὶ δὲν ἀναφέρεται ὁ τόπος ποῦ γράφτηκε.

3. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΖΩΠΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (1827 - 1828)

Μετά την καταστολή της επανάστασης στη Νάουσα και στην περιοχή Ὀλύμπου και Πιερῶν (Ἀπρίλιος-Μάϊος 1822) πολλοὶ Μακεδόνες ἀγωνιστὲς καὶ ἀρκετὰ γυναικόπαιδα κατέφυγαν πρὸς τὸ Νότο καὶ ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐγκαταστάθηκαν στὶς Βόρειες Σποράδες, παλαιὸ καταφύγιο τῶν Μακεδόνων ἀρματολῶν. Ἀπὸ τότε κανένα ἀξιόλογο ἐπαναστατικὸ κίνημα δὲν γίνεται στὴ Μακεδονία. Ὡς τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνα δὲν μνημονεύονται παρὰ μόνο δυὸ-τρεῖς μικροεπιχειρήσεις. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1824 οἱ Μακεδόνες τῶν Βορείων Σποράδων κάνουν δυὸ πειρατικὲς ἐπιδρομὲς, μιὰ στὸν κόλπο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μιὰ στὴν Κασσάνδρα καὶ στὴ Συκιά τῆς Χαλκιδικῆς. Τὸν Φεβρουάριο ἐπίσης τοῦ ἴδιου ἔτους γίνεται καὶ μιὰ δευτέρα ἐπιδρομὴ στὴν Κασσάνδρα μὲ ὀρμητήριό τὴν περιοχή Τεμπῶν-Πλαταμῶνα.¹ Ἐνα ἄλλο ἐπεισόδιο, ποὺ ἀποσκοποῦσε μᾶλλον στὴ μεταφορὰ οἰκογενειῶν ἐπαναστατῶν στὴ Σκόπελο, συνέβη στὴν παραλία τῆς Κατερίνης τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1826.² Τέλος ἔχουμε ἀκόμη καὶ μιὰ ἐπιδρομὴ τοῦ Καρατάσου στὴ Θάσο τὴν ἄνοιξη τοῦ 1827.³

Τὰ μεμονωμένα αὐτὰ γεγονότα, χωρὶς μάλιστα τῆς συμμετοχῆς τῶν κατοίκων τῶν περιοχῶν, δὲν ἦταν ἀρκετὰ γιὰ νὰ προσδώσουν στὴ Μακεδονία ὄση ἐπαναστατημένης περιοχῆς. Γενικὰ οἱ κάτοικοί της ἔμειναν φαινομενικὰ ἡσυχοὶ σ' ὄλο τὸ διάστημα καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκανε τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων νὰ τοὺς διαστέλλουν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὶς συζητήσεις τους γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.⁴ Ὅμως ἡ φαινομενικὴ

¹ Βλ. σχετικὰ Μ. Lascaris, *La Révolution Grecque vue de Salonique. (Rapports des consuls de France et d' Autriche, 1821-1826)*. «Balcania» VI (1943) 166-168. I. K. Βασδραβέλλη, *Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796-1832*, ἐκδ. β', Θεσσαλονίκη 1950, σ. 166-167.

² Βλ. Lascaris, ἔνθ' ἂν. σ. 168. Βασδραβέλλη, ἔνθ' ἂν. σ. 173.

³ A. E. Βακαλοπούλου, *Thasos. Son histoire, son administration de 1453 à 1912*, Paris 1953, σ. 42.

⁴ Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἡσυχία τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Στερεοελλαδίτες καὶ τοὺς Πελοποννήσιους, ἐπικαλεῖται ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας στὴν Κωνσταντινούπολη Stralford Canning σὲ μιὰ συζήτησή του μὲ τὸν Ρεῖς-ἐφέντη στὶς 15 Νοεμβρίου 1827. Ἐκεῖ, ἀπαντώντας σὲ σχετικὸ ἐρώτημα τοῦ Ρεῖς-ἐφέντη, διευκρινίζει ὅτι μιλώντας γιὰ εἰρήνευση τῆς Ἑλλάδας καὶ γιὰ Ἑλληνες δὲν ἔννοεῖ παρὰ μόνο τοὺς κατοίκους τῆς «κλασσικῆς Ἑλλάδας», δηλαδὴ τῆς Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς, καὶ λέγει: «.....Je répondis quant au premier de ces points, qu' il s'agissoit des habitants de la Grèce classique, et non des Grecs en général; que si les derniers avoient la même langue et la même religion que les premiers, ils di-

αὐτὴ ἡσυχία δὲν σήμαινε ὅτι ἀπὸ τὶς ψυχὲς τῶν Μακεδόνων εἶχαν ἐξαλειφθῆ ὀλότελα ἢ ἐπαναστατικὴ φλόγα καὶ ὁ πόθος γιὰ τὴν ἐλευθερία. Ἀντίθετα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐγγραφα πού δημοσιεύουμε παρακάτω, περίμεναν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκδηλωθοῦν. Οἱ Μακεδόνες ἀγωνιστὲς πού εἶχαν καταφύγει στὸ Νότο εἶχαν πάντοτε στραμμένα τὰ βλέμματά τους πρὸς τὴν πατρίδα τους, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόκριτοι καὶ ἄλλοι ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, πού εἶχαν μείνει στὸν τόπο τους, ἔρχονταν συχνά σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς πρώτους καὶ μὲ τὴν Κυβέρνηση καὶ περίμεναν τὴν κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ ξεσηκώσουν τοὺς κατοίκους κατὰ τῶν Τούρκων.

Ὅπως εἶναι γνωστό, μετὰ τὴ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου παρατηρήθηκε μιὰ ἔντονη κίνηση ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων γιὰ ν' ἀναζωπυρώσουν τὸν ἐπαναστατικὸ ἀγώνα σὲ διάφορα σημεῖα τῆς Ἑλλάδας. Τότε ἔγιναν οἱ ἐκστρατείες τοῦ Τσώρτς στὴ Δυτικὴ Στερεά, τοῦ Δυοβουνιώτη στὰ νησιά Τριζόνια τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, τοῦ Φαβιέρου στὴ Χίο, μιὰ στὴν Κρήτη καὶ τοῦ Βάσου καὶ Κριεζώτη στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα. Οἱ τελευταῖοι πῆγαν στὴ Σκόπελο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὶς ἀρχὲς Νοεμβρίου 1827 ἐπιχείρησαν χωρὶς ἐπιτυχία μὲ τὴ βοήθεια τῶν Μακεδόνων ὄπλαρχηγῶν Καρατάσου καὶ Δουμπιώτη νὰ καταλάβουν τὸ Τρίκερι.¹

Τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἐποχὴ στὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου στὸν Ὀλυμπο γίνεται μιὰ μυστικὴ σύσκεψη πολλῶν ὄπλαρχηγῶν, κληρικῶν καὶ προκρίτων κυρίως τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου καὶ Πιερίων.² Παρευρίσκονται ὅμως καὶ μερικοὶ ἀπὸ ἄλλες κοντινὲς περιοχές. Ὅλοι αὐτοὶ 30 περίπου τὸν ἀριθμὸ-ὑπογράφουν στὶς 3 Νοεμβρίου τοῦ 1827 δυὸ ἀναφορὲς

---

féroient essentiellement les uns des autres, à bien des égards, et que le calme qu' ils avoient maintenu pendant la guerre, offroit le meilleur gage possible de leur soumission à l' avenir...» (βλ. *Papers relative to the affairs of Greece*, London 1830, *Συνδιάσκησις Κωνσταντινουπόλεως*, σ. 84).

1. Βλ. σχετικὰ Σπ. Τρικοῦπη, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, Λονδὶνον 1860, τ. 4 σ. 214-215. Ν. Σπηλιᾶδου, *Ἀπομνημονεύματα*, Ἀθῆναι 1857, τ. 3 σ. 452-453, καὶ Δ. Κοκκίνοῦ, *Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις*, Ἀθῆναι 1959, τ. 11 σ. 319-320.

2. Ἡ Μονὴ Διονυσίου ἐξακολούθησε καὶ ἀργότερα νὰ εἶναι συνωμοτικὸ κέντρο τῶν Μακεδόνων καπεταναίων, πράγμα τὸ ὁποῖο δὲν ἄργησαν ν' ἀντιληφθοῦν οἱ Τούρκοι, πού τὸ φθινόπωρο τοῦ 1828 λεηλάτησαν καὶ κατεδάφισαν τὸ μοναστήρι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μιὰ ἀναφορὰ τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Διαμαντῆ Νικολάου πρὸς τὸν Ὑψηλάντη, τὴν ὁποία δημοσιεύουμε παρακάτω. Τὴν ἴδια πληροφορία μᾶς δίνει καὶ ὁ Ἰωάννης Α. Λεονάρδος, Ἀμπελακιώτης, *Νεωτῆ τῆς Θεσσαλίας χωρογραφία*, Ἐν Πέστῃ τῆς Οὐγγαρίας 1836, σ. 102, ὁ ὁποῖος ὅμως ἐσφαλμένα τοποθετεῖ τὴν καταστροφὴ τοῦ μοναστηριοῦ τὸ 1829· «ἐσχάτως δὲ περὶ τὸ 1829 κατατρεχόμενον (τὸ μοναστήρι) ἀπὸ τοῦς ἐν Λαρίσση διοικητάς τῶν Ὀθωμανῶν, ἐκ τοῦ διότι ἐφόλευον εἰς αὐτὸ οἱ Καπεταναῖοι, ἐχαλύσθη, ὑστεροῦμενον ὅλα τὰ ἱερά σκευὴ τοῦ κεκαλλωπισμένου μὲ θόλου λαμπροῦ Ναοῦ του».

πού τις στέλνουν μέσω των πληρεξουσίων των στην κυβέρνηση. Και στίς δυο αυτές αναφορές μιλοῦν γιά τήν ἀνάγκη νά κινηθοῦν δραστήρια γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἐδαφῶν τῶν τώρα πού πρόκειται νά καθοριστοῦν τὰ ὄρια τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, διαδηλώνουν τήν προθυμία τῶν στρατιωτῶν καί τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς τῶν καί ζητοῦν ἀπό τήν κυβέρνηση νά τοῦς ἐνισχύση ὑλικά καί νά διορίση ἐπικεφαλῆς ἕναν ἄνθρωπο ἄξιο, στοῦ ὁποίου τὸ κύρος νά ὑπακούουν ὅλοι. Τὸ περίεργο ὅμως εἶναι ὅτι τὸ πρόσωπο πού ζητοῦν νά τοῦς στείλῃ ἡ κυβέρνηση εἶναι διαφορετικὸ στίς δυο αναφορές. Στὴ μιὰ ζητοῦν τὸν «πατριώτην ἔξοχον κύριον Δημήτριον Ὑψηλάντην», γιὰτί ὅλοι οἱ ἐκεῖ ὄπλαρχηγοὶ καί στρατιῶτες τὸν σέβονται καί γιὰτί «ἡ ἐπήρεια (δηλ. ἐπιρροή) καί πατριωτικὴ προθυμία τοῦ ὑποκειμένου τούτου», πού εἶναι γνωστὴ καί ἀπὸ ἄλλοτε, θά κερδίση τήν ὑπόληψη ὄλων καί θά τοῦς ἀφαιρέση «τὸν ὀλέθριον φθόνον καί ἀντιζηλίαν». Στὴν ἄλλη ὅμως ἀναφορὰ ζητοῦν νά τοῦς στείλουν τὸν Βαυαρὸ φιλέλληνα συνταγματάρχη Heideck ὡς «διευθυντῆν τῶν πραγμάτων» καί «μεθ' ὅλης τῆς παρεπομένης οἰκονομίας τῶν ἀναγκαίων ζωοτροφῶν, πολεμοφοδίων καί ἀναγκαίας θαλασσίου δυνάμεως καί πᾶν ὅ,τι συντείνει εἰς τὴν ἐκστρατεία». Τονίζουν ἀκόμη ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ φιλέλληνα αὐτοῦ εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰτί τὸν σέβονται ὅλοι καί θά ἀσκήση ἐπιρροὴ ἐπάνω τους. Ἡ ἐρμηνεία πού μποροῦμε νά δώσουμε στὴ διαφορὰ αὐτῆ τῶν προσώπων εἶναι ὅτι μὲ τὸν ὄρο «διευθυντῆς τῶν πραγμάτων» ἔννοοῦν ἕνα εἶδος ἐπιμελητῆ καί ἐπιτελάρχῃ καί ὅτι κατὰ συνέπειαν ζητοῦσαν ὡς γενικὸ ἀρχηγὸ τὸν Ὑψηλάντη μὲ βοηθὸ τοῦ τὸν Heideck.

Τίς δυο αυτές αναφορές, πού δημοσιεύουμε παρακάτω, τίς ὑπογράφουν γνωστοὶ ὄπλαρχηγοί, ὅπως οἱ ἀδελφοὶ Διαμαντῆς καί Κώστας Νικολάου, οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καί Ἀθανάσιος Σύρου ἢ Συρόπουλοι, ὁ ἀρματολὸς τῆς Μηλιᾶς τῶν Πιερίων Τόλιος Λάζου, ὁ ξακουστός ἀρματολὸς τῶν Γρεβενῶν Θεόδωρος Ζιάκας καί ἄλλοι μικρότεροι καπεταναῖοι. Ἐπίσης ὑπογράφουν καί οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηριῶν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καί τῆς Πέτρας Ὀλύμπου, τῆς μονῆς Μακρυρράχης τοῦ χωριοῦ Κόκοβα τῶν Πιερίων, καί ἕνας δυο ἄλλοι ἱερεῖς, καθὼς καί μερικοὶ πρόκριτοι τῆς περιοχῆς. Ἐννέα ἀπὸ τίς ὑπογραφές τῶν διασημοτέρων ὄπλαρχηγῶν συνοδεύονται καί ἀπὸ σφράγισμα μὲ τὴν ἀτομικὴ τους σφραγιδαδαχτυλίδι. Ἐπτά σφραγίδες ἔχουν ὀκτάγωνο σχῆμα (τῶν Διαμαντῆ, Κώστα καί Δήμου Νικολάου, Γεωργίου καί Ἀθανασίου Σύρου, Λάμπρου Μάνταλου καί Μιχάλη Πιτζιάβα), τοῦ Ζιάκα ἡ σφραγίδα μοιάζει μὲ ἀστέρι καί τοῦ Τόλιου Λάζου ἔχει σχῆμα πένταλφα. Μάλιστα μερικὲς ἀπ' αὐτὲς εἰκονίζουν ἀετὸ ἢ δικέφαλο ἀετὸ.

Τὰ δυὸ αὐτὰ ἔγγραφα, καθὼς καὶ τὰ ὑπόλοιπα ποὺ δημοσιεύονται στὴ μικρὴ αὐτὴ μελέτη, βρίσκονται στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀρχεῖον Ἀγῶνος-τιμῆμα Καποδιστριακὸν-ὑπηρεσία Γενικῆς Γραμματείας-φάκ. 1ος καὶ 3ος-ἡμερομηνία 10 καὶ 23 Ἰανουαρίου 1828). Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ-οἱ τρεῖς ἀναφορὲς τῶν ὄπλων-ἔχουν εἶναι κακογραμμμένα καὶ μὲ πολλὰ ὀρθογραφικὰ λάθη. Ἀκόμη καὶ ἡ γραφὴ τῶν λέξεων δὲν εἶναι τέλεια. Γράφουν π.χ. τοὺς συνδέσμους ἐνωμένους μὲ τὴν παρακάτω λέξη, ἔχουν σὲ ἄλλη συλλαβὴ τοὺς τόνους κ.λ.π. Στὴ μεταγραφὴ τους-μιά καὶ δὲν παρουσιάζουν φιλολογικὸ ἐνδιαφέρον-διορθώσαμε τὴν ὀρθογραφία καὶ τὴ στίξη τους, διατηρώντας ἀμετάβλητες μόνον τὶς ὑπογραφές.

Καταχωρίζουμε πρῶτα ἐδῶ τὶς δυὸ ἀναφορὲς γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε παραπάνω:

1.

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν,

Ὁ ἔνθερος πατριωτικὸς ζῆλος, ὅστις ἐκίνησε τὸ ἔθνος μας κατὰ τῆς τυραννίας ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας, ἀναζωπύρησεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ὄλον τὸν ἐνθουσιασμὸν εἰς τὰς καρδίας τῶν γενναίων Ὀλυμπιακῶν στρατευμάτων. Περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ποσάκις ἐκινήθησαν τὰ Ὀλυμπιακὰ σώματα καὶ ὅποια ἐκατόρθωσαν εἰς τὰ κινήματά των. Ἄν ἴσως¹ ὁ φθόνος ἢ ἡ βασκανία τῆς τύχης ἢ αἱ ἄλλαι καταχρήσεις τῶν κατὰ καιρῶν διευθυντῶν ἀντέκοψαν τὰς εὐκταίας προόδους, δὲν εἶναι βέβαια σκληροτράχηλον ἀποτέλεσμα τῶν προθέσεων τούτων [τῶν] στρατευμάτων, ἀλλὰ σφάλμα καθαρὸν καὶ ἀτόπημα προξενηθὲν ἀπὸ τοὺς ἀνοητίας. Μὲ τὴν παροῦσαν² ἐπισημοτάτην περίστασιν φαίνεται ἀπαραμοίωτος ὁ ἴδιος ἐνθουσιασμὸς μὲ ὄλον τὸν ἐναπαιτούμενον διάπυρον ζῆλον τῶν ἐνταῦθα στρατιωτικῶν σωμάτων μας καί, καθ' ὅσον ἢ φιλάνθρωπος σινκατάθεσις³ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων μᾶς ἐνθαρρύνει καὶ μᾶς παρακινεῖ νὰ κινηθῶμεν ἀπανταχόσε καὶ νὰ συγκροτήσωμεν νέα στάδια ἀγώνων, ἄλλο τόσον φαίνεται νὰ κορυφοῦται ἢ ἄμιλλα καὶ ἡ προθυμία τῶν γενναίων στρατιωτῶν μας. Τίποτε δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν ψυχράνη ἢ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ εἰ μὴ ἡ κακὴ προμήθεια τῶν τροφῶν, πολεμοφοδίων καὶ ἢ ἔλλειψις τῆς ἀναγκαίας θαλασσίου δυνάμεως. Ἐκρίθη λοιπὸν ἐν μιᾷ⁴ φωνῇ καὶ καρδίᾳ νὰ ἀναφερθῶμεν πρὸς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν τοῦ ἔθνους, παρασταίνοντες ὅτι ἀπὸ ἐμᾶς ἀπαιτεῖται ζῆλος καὶ προθυμία, ἀπὸ δὲ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως ἢ ἀπαραίτητος προμήθεια τῶν ἀναγκαίων. Καὶ ὅταν ἐπὶ κεφαλῆς

¹ Στό χφ. ἀνίσος.

² Στό χφ. τύπαρούσαν.

³ Στό χφ. σινκατάθεσις. Παντοῦ τὸ σύμπλεγμα γκ τὸ γράφει νκ ἢ νγκ. Ἔτσι π.χ. γράφει καὶ παρακάτω σινκροτήσωμεν, ἀναγκαίως κ.λ.

⁴ Στό χφ. ἐμιά.

μας διορίση ὑποκείμενον εὐσεβαστον καὶ ἄξιον νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ, ὑποσχόμεθα ἐντὸς ὀλίγου νὰ δεῖξωμεν κατορθώματα ἄξια τῶν λαμπρῶν προπατόρων μας καὶ νὰ ὑπερεκτείνωμεν μὲ γιγαντιαῖα βήματα τὰ ὄρια τῆς ἐπικρατείας. Γνωρίζει ὁ καθεὶς ὁποία ἐστάθη ἡ Ὀλυμπιακὴ προθυμία εἰς τὸ νὰ ἀκολουθήσῃσι τὰς ὀδηγίας τῶν κατὰ καιρῶν διευθυντῶν, τοῦ τε Κωλέτη καὶ ἄλλων, κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως καὶ ὅτι τὰ παρακολουθήσαντα¹ διάφορα ἀτοπήματα ἀπεκατέστηνον τὰ κινήματά μας ἀνωφελῆ. Ὅταν λοιπὸν ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις φροντίσῃ ν' ἀντικαταστήσῃ² ἄνθρωπον ἄξιον καὶ προικισμένον ὅπως οὖν μὲ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ προτερήματα, ἡμπορεῖ ἀφεύκτως καὶ νὰ ἐλπίσῃ ἀποτελέσματα ἀνάλογα τῆς εὐχῆς τῆς. Παρόμοιον ὑποκείμενον καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον νὰ σύζεται ἀπὸ μέρους τῶν ἐνταῦθα ὀπλارχηγούντων καὶ ἐν γένει ὄλων τῶν στρατιωτῶν μας τὸ ἀνῆκον σέβας γνωρίζει τὸν πατριώτην ἔξοχον κύριον Δημήτριον Ὑψηλάντην. Ἡ ἐπήρεια³ καὶ πατριωτικὴ προθυμία τοῦ ὑποκειμένου τούτου ἐφάνη καὶ ἄλλοτε, ὥστε νὰ κερδίσῃ ὅλη τὴν ὑπόληψιν ἡμῶν καὶ τῶν συστρατιωτῶν μας· καὶ διὰ τὴν ἀφαιρέσῃ ἀφ' ἡμῶν τὸν δλέθριον φθόνον καὶ ἀντιζηλίαν εἶναι καλὸν νὰ συγκατατεθῇ ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις διορίζουσα τὸν πατριώτην τοῦτον, διὰ τὴν συμβοῦν καὶ εὐκατὰ ἀποτελέσματα. Εἰς πᾶν δὲ ἐναντίον ἃς εἶναι ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις βεβαία ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ κατορθωθῇ τίποτε καὶ θέλει ἀποκτήσῃ τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν καὶ αἰώνιον πικρὰν κατάκρισιν ἀπὸ ὅλους ἐν γένει τοὺς Θετταλολυμπίους λαοὺς, οἵτινες ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως ψυχῇ πλέον ἕως τὴν σήμερον δὲν τοὺς ἔμεινεν

τῇ 3 Νοεμβρίου 1827

καὶ μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας μένομεν

ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ κατὰ τὴν

οἱ συμπολιταὶ καὶ ὀπλارχηγοὶ

Σεβαστὴν Μονὴν τοῦ Ἀγ. Διονυσίου

Ὀλύμπιοι

ἐν Ὀλύμπου

Διαμαντῆς Γ. νικολάου (Τ.Σ.)

Ἰουάνης σβορόνος

ἀθανάσιος σύρου (Τ.Σ.)

Το Κο⁴

λά[μ]προς μάνταλος (Τ.Σ.)

Γιαννούλας Μάν[τ]ζαρης

Τόλιος Λάζως (Τ.Σ.)

Μιχάλης πιτζηάβας (Τ.Σ.)

Θεόδωρος Ζηάκα (Τ.Σ.)

Λιάπης Γεωργιάδης Γραμματεὺς

¹ Διάβαζε ἐπακολουθήσαντα.

² Διάβαζε τοποθετήση.

³ Διάβαζε ἐπιρροή.

⁴ Ἴσως Τόλιος Κότας.

*Παπαθίμωτος**Λιονήσιος Ἰγούμενος μακριᾶς ράχης**Πέτρον γεόργι**γιόργος λώλου**νικόλαος μανόλι**ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Λιονυσίου μεθόδιος Πίτζιαβας**Ἰωάνης σβορόνος¹**ἀναγνώστι γεοργήου**γηόργηος σιρόπολος**Κώστας Νικολάου (Τ.Σ.)**Ἰγούμενος σαμουήλ πέτρας**Νικόλαος φράγγου**κόστας διμολάζως**παντεληὸς ἰωάνου**δημήτρη θεωδόρου**ἀναγνώστης παπαζήση**γηοργάκης λιόλιος**σταμάτη γραμένο**Παπακοσμᾶς πέτρας**ἀναγνώστης χασκάρα**γιόργις μπισταντζής**ἀντονάκη διαμαντή*

στήν ἄλλη ὄψη τοῦ φύλλου: *Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν ὅθεν εὐρίσκεται. Ἐπίσης φέρει τὸν ἀριθμὸ 189 μετὰ τὴ σημείωση τῆς Γεν. Γραμματείας ὄπλαρχ. Ὀλύμπιοι.*

2.

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν,

Ἐπειδὴ καὶ ἡ παροῦσα περίστασις ἀπαιτεῖ ταχύτητα εἰς τὰ πράγματα τοῦ ἔθνους πρὸς ὀχύρωσιν τῶν μερῶν τῆς ἐπικρατείας ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν ὄπλων, ἀνάγκη πᾶσα διὰ τὴν εὐδοκίμησιν ἢ ἐκστρατεία μας καὶ ὄχι καθὼς πολλακίς συγκεντρωθέντες διελύθημεν ἀπὸ τε τὰς ἐλλείψεις τῶν πολεμικῶν μέσων καὶ τῶν ἀτοπημάτων τῶν κατὰ καιρῶν διευθυντῶν. Διὸ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς διορισθῇ διευθυντὴς τῶν πραγμάτων μας ὁ συνταγματάρχης κύριος Ἀϊντέκ μετ' ὅλης τῆς παρεπομένης οἰκονομίας τῶν ἀναγκαίων ζωοτροφῶν, πολεμοφοδίων καὶ ἀναγκαίας θαλασσίου δυνάμεως καὶ πᾶν ὅ,τι συντείνει εἰς τὴν ἐκστρατείαν μας. Τὸν ὁποῖον τοῦτον φιλέλληνα ζητοῦμεν ἐπιμόνως παρὰ

¹ Τὸ ἴδιο ὄνομα τὸ βρίσκουμε καὶ στὴν ἀρχὴ τῶν ὑπογραφῶν.

τῆς Σ. Κυβ. νὰ μᾶς τὸν στείλῃ, ὁποῦ χωρὶς αὐτὸν εἰς τὸν ὁποῖον σὸζο|υ|ν
ἐκ μέρους ἡμῶν, τῶν στρατιωτῶν μας ὅλων καὶ ἡμεῖς τὴν ἀνήκουσαν ἐπι-
ροὴ καὶ σέβας, καὶ εἶν' ἀδύνατον ἄλλος τις τῶν διευθυντῶν νὰ τελεσφορήσῃ
καὶ νὰ ἀποβοῦν αἴσια ἀποτελέσματα καὶ προχωροῦντες γιγαντιαίως¹ ὑπερεκ-
τείνοντες καὶ αὐτὰ τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας. Εἰς πᾶν δὲ ἐναντίον θέλει ἔχει
ἡ Κυβ. τὴν αἰώνιον κατάκρισιν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀθώους Θετταλολυμπίους λα-
οὺς,

τῇ 3 Νοεμβρίου 1827
ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ κατὰ
τὴν Μοῆν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου
τοῦ ἐν Ὀλύμπου

καὶ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας μένομεν
Οἱ συμπολιῖται καὶ ὄπλαρχηγοὶ
τοῦ Ὀλύμπου

Διαμαντῆς Γ. νικολάου (Τ.Σ.)

ἀθανάσιος σύρου (Τ.Σ.)

Το Κο²

λά[μ]προς μάνταλος (Τ.Σ.)

Γιαννούλας Μάν[τ]ζαρης

Μηχάλης πιτζηάβας (Τ.Σ.)

Λιάπης Γεωργιάδης Γραμματεὺς

Ἄργιρι.....³

Ἰουάνης σβορόνος

παπαγιάνις

γιόργις λώλου

θεόδωρος ζηάκα (Τ.Σ.)

Δίμος νικολάου (Τ.Σ.)

.....⁴ ζηάκα

παπαευθήμηος

γιοργίου μιχάλη

Παπακοσμᾶς πέτρας

Διονύσιος Ἰγούμενος μακριᾶς ράχης

Πέτρου γιόργι

Τόλιος Λάζωος (Τ.Σ.)

ὁ ἰγούμενος τοῦ ἁγίου Διονυσίου μεθόδιος Πίτζιαβας

Ἰγούμενος σαμουήλ πέτρας

ἀναγνώστης χασκάρα

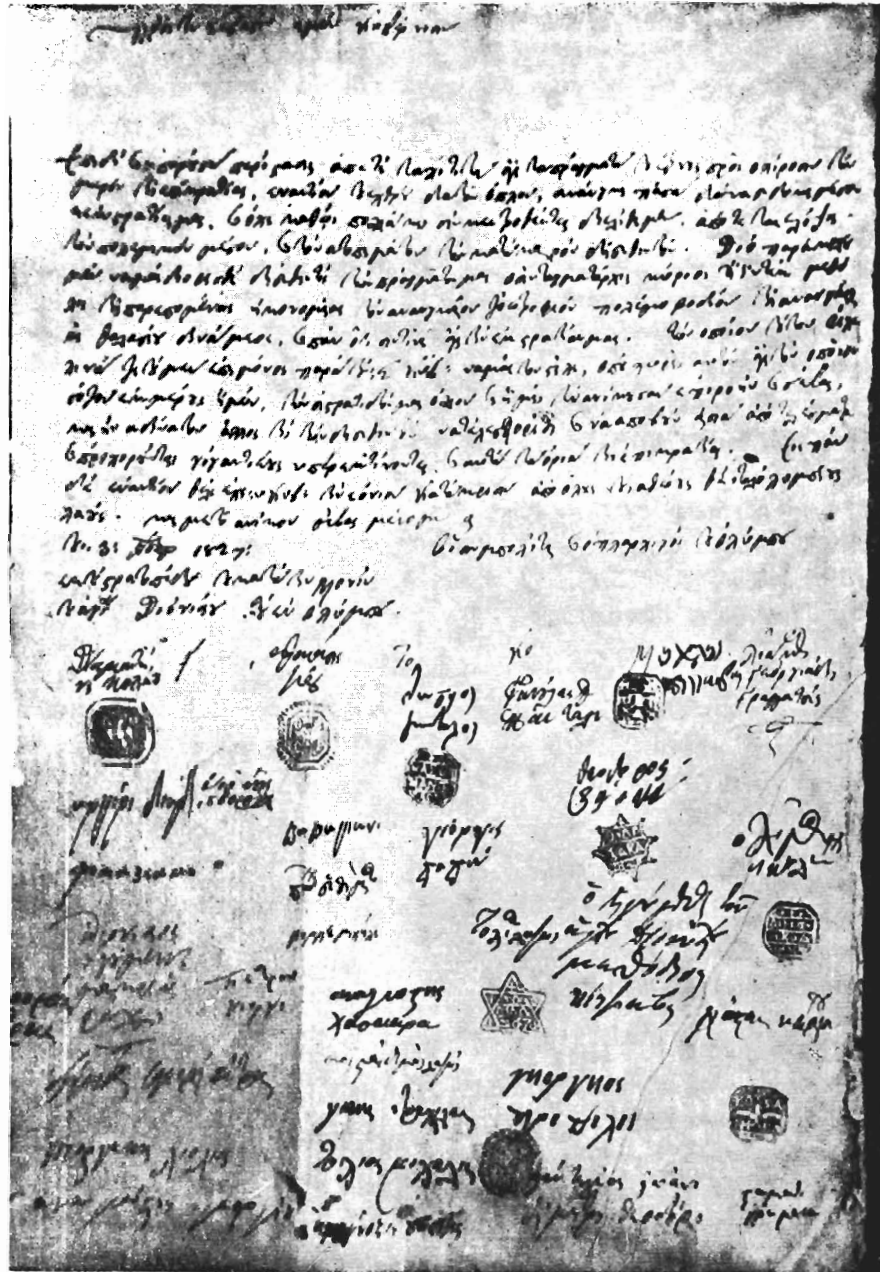
γιοργάκις λιόλιος

¹ Στὸ χφ. γιγαντιέους.

² Βλ. παραπάνω σχετικὴ σημείωση.

³ Μιὰ λέξη δυσανάγνωστη.

⁴ Μιὰ λέξη δυσανάγνωστη.

Φωτοτυπία αναφοράς τῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν πρὸς τὴν Κυβέρνηση
(3 Νοεμβρίου 1827 ἀπὸ Μονῆ Ἁγίου Διονυσίου Ὀλύμπου)

κόστας δίμος λάζως
 γιάνης πετραχίλας
 ἀναγνώστι γεοργήου
 τόλιος μιχάλις
 ἀναγνώστης παπαζήση
 γηόργγος συρόπολος (Τ.Σ.)
 κόστας νικολάου (Τ.Σ.)
 σταμάτη γραμένο
 παντεληός Ιωάνου
 δημήτρη θεοδόρου

στην ἄλλη ὄψη τοῦ φύλλου: *Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν ὅθεν εὑρίσκεται. Ἐπίσης φέρει τὸν ἀριθμὸ 189 μὲ τὴ σημεῖωση τῆς Γεν. Γραμματείας ὄπλαρχ. Ὀλύμπιοι.*

Παράλληλα οἱ ἴδιοι πρόκριτοι καὶ ὄπλαρχηγοὶ φαίνεται ὅτι ἀπευθύνονται καὶ στὸν ἴδιο τὸν Heideck, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἀπάντησή του ποὺ καταχωρίζεται παρακάτω, δέχεται μὲ εὐχαρίστηση τὴν πρότασή τους. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ἐπειδὴ εἶχε φθάσει στὴν Ἑλλάδα ὁ Καποδίστριας, τοὺς παρακινεῖ ν' ἀπευθυνθοῦν σ' αὐτόν. Ὁ ἴδιος ὑπόσχεται ὅτι θὰ συνδράμη μὲ εὐχαρίστηση, ὅσο μπορεῖ.

Δημοσιεύουμε ἐδῶ καὶ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Heideck, τῆς ὁποίας ἀντίγραφο βρήκαμε συνημμένο στίς ἀναφορὲς τῶν Μακεδόνων.

(Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ)

Πρὸς τοὺς Κυρίους Ὀπλαρχηγούς καὶ Προκρίτους τῶν Θετταλολυμπίων.

Ἔλαβα μὲ εὐχαρίστησιν τὴν γραφὴν Σας, σημειωμένην ἀπὸ τὸ Στρατόπεδον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ὀλύμπου, καὶ Σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ καρδίας διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ὅπου ὁμολογεῖτε πρὸς ἐμέ. Ταῦτα τὰ αἰσθήματα εἶναι ἡ μοναχὴ ἀνταμοιβὴ διὰ τόσα βάσανα, κόπους καὶ κακουχίας, ὅπου εὔρηκα εἰς τοῦτον τὸν τόπον.

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Κόμητος Καποδίστρια (ὁ ὁποῖος εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην εἶναι γνωρισμένος ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀνθρώπους τῆς Πολιτικῆς καὶ ὅπου διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα του ἀγάπην ἐπαρήτησεν ὁμοίως μίαν ζωὴν εὐδαιμόνα διὰ τὰ τρέξῃ τοὺς ἀγῶνας, ὅπου εἶναι ἀχώριστοι εἰς τὴν θέσιν τὴν σημαντικὴν ὅπου μέλλει νὰ πιάσῃ) θέλει βάλει τέλος εἰς τὰς ἀταξίας καὶ εἰς τὰς δυστυχίας τοῦ Λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅμως πρέπει ὅπου ὅλοι οἱ καλοὶ Πατριῶται νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς αὐτόν διὰ τὰ τοῦ εὐκολύνουν τὸ ὑπέρογκον βᾶρος του. Τίποτε δὲν πρέπει νὰ γίνεταί χωρὶς τῆς διαταγῆς του ἢ χωρὶς τὴν ἄδειάν του. Δὲν εἶναι παρὰ ἡ Ἐνωσις, ὅπου θὰ φέρῃ ἀποτελέσματα σωτήρια. Ἡ ἀσυμφωνία, ἢ κακὴ πίστις, Σᾶς ἔφεραν εἰς τὸν πάτον τῆς Ἀβύσσου καὶ θέλουν Σᾶς πνί-

ζει ἀναμφιβόλως ἐὰν οἱ καλοὶ Πολῖται δὲν ἐνδυναμωθοῦν, διὰ τὰ συστείλουν τὰς κακίας καὶ τὰ δώσουν δύναμιν εἰς τοὺς Νόμους.

Ἔτι καὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν ὅπου μοῦ γράψατε, πρέπει νὰ διευθυνθῆτε γεμάτοι ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κυβερνήτην, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἐμπειρίαν του θέλει εὔρει τοὺς τρόπους νὰ βάλῃ τέλος εἰς τὰς δυστοχίας Σας. Ἐγὼ ἀπὸ μέρους μου θέλω συνδράμει εἰς τοῦτο ὅσον δύναμαι μὲ εὐχαρίστησιν, καθόσον ἡ περίστασις μὲ συγχωρέσουν διὰ τὰ φανῶ ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς ὁποίας μὲ τιμᾶτε.

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ἀσπασθῶ μὲ ὄλην τὴν ὑπόληψιν
Πόρος, τὴν 10 Ἰανουαρίου 1828

.....Heideck¹

Στὴν πίσω ὄψη τοῦ φύλλου γράφει: Πρὸς τοὺς Κυρίους Κυρίους Ὀπλαρχηγούς καὶ Προκρίτους τῶν Θεταλολυμπίων, εἰς Ὀλυμπον.

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1827 τέσσερεις ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικοὺς Μακεδόνες ὀπλαρχηγούς, οἱ ἀδελφοὶ Διαμαντῆς καὶ Κώστας Νικολάου, ὁ Τόλιος Λάζου καὶ ὁ Γεώργιος Συρόπουλος, μεταβαίνουν στὴ Σκόπελο. Ἀπὸ ἐκεῖ στίς 22 Δεκεμβρίου ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς πληρεξουσίους των, τὸν ἀρχιμανδρίτη Κωνστάντιο, τὸν ἀρχιμανδρίτη Ἀρσένιο, τὸν Ἀναστάσιο Ἐλαιῶν² καὶ τὸν Ἰωάννη Περικλέα. Στίς 3 Ἰανουαρίου τοῦ 1828 τοὺς ξαναγράφουν πάλι. Ὁ σκοπὸς τους ἦταν νὰ μεταφέρουν ἀπὸ τὴ Μακεδονία στὴ Νότια Ἑλλάδα τὰ γυναικόπαιδα τῶν ἀγωνιστῶν, γιὰ νὰ διευκολύνουν μιὰ ἐνδεχομένη ἐπαναστατικὴ κίνηση, καὶ ζητοῦν νὰ τοὺς ἐξασφαλίσουν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μιὰ μικρὴ γολέττα. Στὴ Σκόπελο ἡ κατάσταση εἶναι πολὺ ἄσχημη. Οἱ πειρατὲς ἀλληλοληστεύονται καὶ σκοτώνονται μεταξύ τους, γεγονὸς ποὺ φοβίζει τοὺς ὀπλαρχηγούς μήπως ἐπισύρουν καὶ αὐτοὶ ἄδικα τὴν ὀργὴ τῆς Κυβέρνησης. Τὴν ἀνησυχία τους αὐτὴ, καθὼς καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τους δείχνει καθαρὰ τὸ παρακάτω γράμμα τους:

Πρὸς τοὺς τιμιωτάτους κυρίους
Κύριον Ἀρχιμανδρίτην Κωνστάντιον
Κύριον Ἀρχιμανδρίτην Ἀρσένιον
Κύριον Ἀναστάσιον Ἐλεῶν
καὶ Κύριον Ἰωάννην Περικλέα

¹ Προηγούνται δυὸ λέξεις δυσανάγνωστες. Ἡ γραφή μὲ ἄλλο χέρι, πιθανὸν ἰδιόχειρη σημείωση τοῦ Καποδίστρια.

² Ὁ Ἐλαιῶν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1825 εἶχε φροντίσει νὰ προμηθεύσῃ στὸν Δημ. Ὑψηλάντη 100 περίπου Ὀλυμπίους ὀπλοφόρους, ποὺ πήραν μέρος στὴ μάχη τῶν Μύλων μαζί του (βλ. Σ π η λ ι ἄ δ ο υ, Ἀπομνημονεύματα, 2 σ. 331). Στίς 16 Ἰουνίου τοῦ 1828 ὁ Καποδίστριας διόρισε τὸν Ἐλαιῶν μαζί μὲ τὸν Ἰωάν. Γκούστη καὶ τὸν Ἄθων. Καστανᾶ,

Καὶ προλαβόντως, εἰς τὰς 22 τοῦ παρελθόντος, σᾶς ἐγράψαμεν μὲ τὸν κύριον Χατζῆ Στεφανῆν, ἄνθρωπον τοῦ γενναίου ἀρχηγοῦ Νικολάου Γριζιώτη, τὸ ὁποῖον λέγομεν νὰ τὸ ἐλάβετε ἀσφαλῶς, ἐμεῖς ὅμως ἕως ὥρας δὲν ἐλάβαμεν καμμίαν ἀπόκρισίν σας. Ἦδη πάλιν δὲν λείπομεν νὰ σᾶς ἰδεάσωμεν. Τὸν ἐρχομὸν μας εἰς Σκόπελον τὸν ἐμάθετε. Ἦρθαμεν νὰ σταθῶμεν ὀλίγον διάστημα, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ἡ ἀπόφασις τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, καθὼς καὶ πρὸ πολλοῦ ἰδεάσαμεν τὴν Σ. Κβ. ὅτι θέλομεν κατεβάσει μέρος ἀδύνατα μέλη. Καὶ ἅμα ὁποῦ ἐφθάσαμεν ἐδῶ, εὐρήκαμεν καὶ τὸ στρατόπεδον εἰς Τρίκκερι συστημένον καὶ νὰ μὴ στεκόμασθην ἀργοί, ἕως νὰ φθάσῃ ἡ ἀπόκρισίς σας, ἐβιάσθημεν νὰ πηγαίνωμεν καὶ ἐμεῖς νὰ συναγων[ι]σθῶμεν ὁμοῦ μὲ τοὺς λοιποὺς συναδελφούς μας εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδος. Λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ ἀναμεταξύ, ὅσον νὰ ξεκινήσωμεν, διελύθη τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τροφᾶς καὶ ἄλλα πολλὰ αἰτία, καθὼς τὸ μαρτυροῦν καὶ οἱ ἴδιοι, καὶ ἔτσι ἐμεῖς ἐμείναμεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια περιμένοντες τὴν ἀπόκρισίν σας. Καὶ ἐδῶ ὁποῦ κατοικοῦμεν οἱ Ἕλληνες δὲν παύο[υ]ν καθημερινῶς νὰ κάμο[υ]ν τὰς συνηθισμένας καταχρήσεις, ἐν ταυτῷ καὶ νὰ φονεύονται ἀλλήλους των. Καὶ μὲ μεγάλην δυσαρέσκειάν μας ὑποφέρομεν, μὰ δὲν ὑποφέρεται νὰ βλέπῃς καθημερινῶς φόνους καὶ ἄλλα κακά, διότι ἂν ἀγαπούσαμεν καὶ ἐμεῖς νὰ ἀκολο[υ]θοῦμεν παρόμοιον ὡς αὐτοὺς δὲν ἀναχωροῦσαμεν εἰς τὸν Ὀλυ[μ]πον νὰ ζοῦμεν χωρὶς νὰ θέλωμεν, μάλιστα νὰ μᾶς λέγο[υ]ν κάπηλους (:) τοῦ ἔθνους, πλὴν, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν αὐτά, ἀναχωρήσαμεν.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν, νὰ μὴ πολυλογοῦμεν, ταχύτατα τὴν ἀπόκρισίν σας εἰς ὅσα σᾶς ἐγράψαμεν μὲ τὸν κύριον Ἰω. Περικλέα. Ἰδεάσατε τὴν Σ. Κβ. νὰ μᾶς προμηθεύσῃ τι νὰ ἀκολουθήσωμεν, ἐπειδὴ ἐμεῖς ὑποπευόμεθα μήπως αὔριον τὸ ἔθνος ὀργισθῇ τοὺς ἐδῶ Ἕλληνας διὰ τὰ κακά τους καὶ ἠμπορεῖ νὰ τύχωμεν καὶ ἐμεῖς εἰς τὴν αὐτὴν ὀργὴν καὶ λυπούμεσθην νὰ ὀργισθῶμεν ἀδίκως.

Ἐμάθαμεν καὶ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Κυβερνήτη μας καὶ μαζί σας ἐχάρημεν, ὁποῦ μᾶς ἐβοήθησεν ἡ τύχη¹ νὰ λάβωμεν καὶ ἐμεῖς τὴν ἐλευθερίαν. Χρεῖα λοιπὸν νὰ μᾶς γράψετε, ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρθοῦμε καὶ ἐμεῖς εἰς προῦπάντησίν του καὶ πότε εἶναι καιρὸς διὰ νὰ ἐρθοῦμε νὰ μᾶς προμηθεύσῃ,

τῆ 3 Ἰανουαρίου 1828
Σκοπέλου

προσπαθήσετε διὰ τὸ γουλετάκι,
ἠξεύρει ὁ κύριος Περικλῆς

καὶ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας μένουμεν
Οἱ πατριῶται Ὀλύμπιοι
Διαμαντῆς νικολάου (Τ.Σ.)
γηόργης σύρου (Τ.Σ.)
Τόλιος λάζως (Τ.Σ.)
Κώστας νικολάου (Τ.Σ.)
κἀγὼ ὁ γραφεὺς ἀσπάζομαι

μέλος τῆς «Φροντιστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατοῦ τῆς Ἄνατ. Ἑλλάδος». Ὁ Ἐλαιῶν ἦταν κυρίως ἀρμόδιος γιὰ τὴ διάθεση τῶν χρημάτων (Ν. Κ α σ ο μ ο ὄ λ η, Ἐνθυμήματα, 3 σ. 83).

¹ Στὸ χφ. τήχης.

Στήν πίσω ὄψη τοῦ φύλλου: *Πρὸς τοὺς τιμιωτάτους συμπατριώτας μας κύριον Ἀναστάσιον Ἐλεών, Ἰωάννην Περικλέα καὶ λοιπούς.*

Μετὰ τὴν ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν Καποδίστρια οἱ παραπάνω πληρεξούσιοι τῶν Μακεδόνων ὑποβάλλουν στὸν Κυβερνήτη ὄλα αὐτὰ τὰ ἔγγραφα τῶν ὀπλαρχηγῶν, καθὼς καὶ ἀντίγραφο ἀπὸ τὴν ἀπάντηση τοῦ Heideck, καὶ ζητοῦν τὴ συμπαράστασή του γιὰ τὴ δικαίωση τῶν πόθων τῶν συμπατριωτῶν τους.

Τὸ ἔγγραφο μὲ τὸ ὁποῖο τὰ διαβιβάζουν εἶναι τὸ ἐξῆς:

Ἐξοχώτατε,

Οἱ Ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Ὀλύμπου ὀδηγούμενοι ἀπὸ προλαβόντα παραδείγματα (διὰ τὰ βάλωσι βάσιν τῆς προμηθείας τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν ἀρετὴν ἀνδρῶν ἀποδεδειγμένων) ἠναγκάσθησαν νὰ καταφερθῶσιν εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐγκλεισμένων ἀναφορῶν των, εἰς ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν ἡ ἀπελπισία προῦπαντοῦσεν ἀπανταχόσε. Ἀλλ' ἤδη, ὅτε ἡ ὑποστήριξις τῶν ἐλπίδων ἀπὸ τὴν πατρικὴν κηδεμονίαν τῆς ἐξοχότητός σας ἐμψυχώνει τὸ Πανελλήνιον, ἔπρεπε ν' ἀναφερθῶσι κατ' ἀξίαν.

Διὸ καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς οἱ ὑποσημειούμενοι Πληρεξούσιοί των νὰ συγκαταβῆτε εἰς τὸ ζήτημα ἀποβλέποντες καὶ τὴν προθυμίαν των ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ τὴν φιλανθρωπίαν πρὸς τοὺς ἐκεῖ ἀπολλυμένους λαούς.

Ὁ κύριος Ἐϊδέκερ κατὰ τὸ ἐγκλειστον ἀντίγραφον δεικνύει ἄκραν προθυμίαν.

Καὶ μὲ βαθύτατον σέβας διαμένομεν

Ἐν Αἰγίνῃ, τὴν 23 Ἰανουαρίου

1828

Εὐπειθέστατοι πολῖται

Κωνστάντιος Ἀρχιμανδρίτης

Ἀναστάσιος Ἐλεών

Ἰωάννης Περικλῆς

Στὴν πίσω ὄψη τοῦ φύλλου φέρει τὸν ἀριθμὸ 191 καὶ τὴ σημείωση: *Ἀρχιμανδρίτης Κωνστάντιος, Ὀλύμπου πληρεξούσιοι.*

Τόσο οἱ Μακεδόνες ὅσο καὶ οἱ Θεσσαλοὶ συνέχισαν, ὅπως φαίνεται, τὶς ἐκκλήσεις τους πρὸς τὸν Καποδίστρια χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1828 ἡ κατάσταση στὴ Μακεδονία ἐπιδεινώνεται καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἀντιμετωπίζουν τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἀναχωρήσουν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν παρακάτω ἀναφορὰ τοῦ Διαμαντῆ Νικολάου πρὸς τὸν Στρατάρχη Ὑψηλάντη.¹

1. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ, γραμμένο στὴν πρώτη μόνο σελίδα διφύλλου χάρτου διαστάσεων 0,212×0,317, πού βρίσκεται στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχειο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης μὲ ἀριθμὸ 6442, μοῦ τὸ παραχώρησε ὁ σεβαστὸς μου καθηγητὴς κ. Ἀπ. Βακαλόπουλος, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ τὸν εὐχαριστῶ.

Ἐκλαμπρότατε Στρατάρχα!

Ἔλαβον τὴν σεβασμίαν σου διαταγὴν. Ἐγνώρισα πραγματικῶς τὴν πρὸς ἐμὲ πατρῶαν εὐνοίαν. Ἄν εἶχον δύναμιν εὐχαριστικὴν, ἔπρεπε νὰ σᾶς γίνω θυσία. Τὸν ἐρχομὸν μου εἰς τὸ στρατόπεδον, περὶ οὗ μὲ προστάζετε, ἔπρεπε νὰ τὸν βάλω εἰς πρᾶξιν ἀνυπερθέτως, ἂν δὲν ἤθελε τρέξουν εἰς τὰ μέρη μας τὰ ὅσα διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς σᾶς παριστάνομεν ὅτι ἔτρεξαν, καὶ ἂν ἡ διαταγὴ σας δὲν ἤθελε φθάσει ἐδῶ μετὰ καιρὸν ὄχι ὀλίγον ἐξ αἰτίας τῆς καραντίνας καὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ κυρίου Περικλέο[υ]ς. Ὅθεν καὶ ἀναφερόμενοι ὅλοι κοινῶς, περιμένομεν πλεόν τὴν δευτέραν σας διαταγὴν, καὶ αὐτὴν ὅσον οὕπω, διότι τὰ ἐδῶ δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν δεινότερα, καὶ χρειάζονται ἢ ἀπάντησιν, ἢ ἀναχώρησιν. Παρακαλεῖσθε λοιπὸν νὰ μᾶς προφθάσητε ταχέως μὲ πατρικὰς διαταγὰς περὶ τῶν πρακτέων, ὅτι ἀφ' οὗ οἱ ἐχθροὶ κατέτρεξαν καπητανέους, κατέκασαν Ὀλυμπον, κατεδάφισαν τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, δὲν ἔχουν ἄλλον σκοπὸν καὶ διανοήματα, παρὰ πῶς νὰ κατατρέξουν καὶ ἡμᾶς ὅλους ἀποδιώκοντες ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ εἶναι ἐλεύθεροι.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐδῶ, ἡ δὲ ἐκλαμπρότης σας μετὰ τοῦ Σεβαστοῦ Κυβερνήτου, πρὸς ὃν καὶ ἀναφορὰ ἰδιαιτέρως, προστάξατέ μας τὰ σωτηριώδη πρακτέα.

Μένω μὲ τὸ προσῆκον σέβας,
ταπεινὸς δοῦλος

1828: Ὀκτωβρίου: 10:

Διαμαντὶ νικολάου

Ἐν Ὀλύμπῳ

Διεύθυνση στὴν τελευταία σελίδα:

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Στρατάρχη τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος κύριον Δημήτριον Ὑψηλάντην.

Ἐμπρὸς στὴ δεξιὰ ἄκρη περίληψη ἀπὸ ἄλλο χέρι. ἀρ' ἐπ. 3416.
Διαμαντῆς Νικολάου

ἔξαιτούμενος διαταγὴν παρὰ τοῦ Στρατάρχου περὶ τῶν ὅσων πρέπει νὰ κάμη.
ἐθεωρήθη

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1828, ὅταν ὁ Ὑψηλάντης ἐξεστράτευσε στὴν Ἀνατολικὴν Στερεά, οἱ Μακεδόνες ὄπλαρχηγοὶ ἔστειλαν σ' αὐτὸν ἀντιπροσώπους των μὲ νέες προτάσεις γιὰ τὴν ἀναζωπύρωση τοῦ ἀγῶνα στὴ Μακεδονία. Ἡ ἀπάντησις ὅμως τοῦ Ὑψηλάντη ἦταν ἀρνητικὴ καὶ σ' αὐτὸ ἦταν σύμφωνος καὶ ὁ Καποδίστριας. Δὲν συνέφερε, κατὰ τὴ γνώμη του, ἡ ἐπέκτασις τῶν ἐπιχειρήσεων σὲ μακρινὰς περιοχὰς χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ τίς ἐξασφαλίσουν καὶ μάλιστα τὴ στιγμὴ πού οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων στὸν Πόρο συζητοῦσαν σχετικὰ μὲ τὰ ὅρια τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους.¹

¹ Βλ. Γ. Α. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, ἑλλην. μετάφρ. Μ. Σχινᾶ, Ἀθῆναι 1843, τ. 2 σ. 305. Πρβλ. καὶ Α. Γ. Λεσποτοπούλου, Ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας καὶ ἡ ἀπικλυθέρωσις τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1954, σ. 128-129.

Όταν αργότερα, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1829, στὴν Δ΄ Ἐθνοσυνέλευση ὁ Διαμαντῆς Νικολάου ἐξ ὀνόματος τῶν Θεσσαλομακεδόνων πρόσφερε στὸν Καποδίστρια τὴν πληρεξουσιότητα, ἐκεῖνος τὸν εὐχαρίστησε βέβαια, ἀλλὰ καὶ ταυτόχρονα τοῦ δήλωσε ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ τὴ χρησιμοποίησι. Ἡ τύχη τῆς πατρίδας τῶν (δηλαδὴ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας), τοῦ ἔγραφε τότε, ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις καὶ τοῦ συνιστοῦσε, ὅπως καὶ προηγουμένως, νὰ διατηρήσουν καλὲς σχέσεις μὲ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ ἐλπίζουν γιὰ τὸ μέλλον στὴ θεία πρόνοια καὶ στὴ δικαιοσύνη τῶν Δυνάμεων.¹

Ἔτσι κατέληξε ἡ προσπάθεια αὐτῆ τῶν Μακεδόνων ὀπλαρχηγῶν γιὰ τὴν ἐπανάληψη τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνα στὴ Μακεδονία. Οἱ Μακεδόνες πρόσφυγες γιὰ ἄρκετὸ χρόνο ἐξακολούθησαν νὰ μένουν στὶς Σποράδες καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς νὰ λυμαίνωνται ἀπὸ ἐκεῖ ὡς πειρατὲς πιά τοὺς Ἕλληνες, ὥσπου ὁ Μιαούλης, μὲ διαταγὴ τοῦ Καποδίστρια, κατέλαβε τὸ ὄρμητήριό τους καὶ αἰχμαλώτισε ἢ πυρπόλησε τὰ ἐξοπλισμένα πλοιάριά τους.² Ὅσοι ὀπλαρχηγοὶ εἶχαν μείνει στὴ Μακεδονία προσκύνησαν τοὺς Τούρκους καὶ φρόντισαν ν' ἀποκαταστήσουν τὶς σχέσεις τους μ' αὐτοὺς καὶ νὰ ξαναπάρουν τ' ἀρματολίκια τους, περιμένοντας ἄλλη κατάλληλη περίσταση, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν αἰώνια ἐπιθυμία τους, τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἔνωση μὲ τὸ ἐλεύθερο τώρα ἑλληνικὸ κράτος.

4. ΜΕΤΟΙΚΗΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Μετὰ τὴν ὑπογραφή τῶν τριῶν πρωτοκόλλων τῆς 3ης Φεβρουαρίου τοῦ 1830, ποὺ ἐξασφάλιζαν τὴν ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, μερικοὶ δυσαρεστημένοι Βορειοελλαδίτες ὀπλαρχηγοὶ ξαναγύρισαν στὶς τουρκοκρατούμενες πατρίδες τους γιὰ νὰ ξαναπάρουν τ' ἀρματολίκια τους³, ἀρκετοὶ ἄλλοι ὅμως ἐγκαταστημένοι ὀριστικὰ πιά στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, φρόντιζαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Καποδίστρια καὶ τὴ μεσολάβηση τῶν Ρώσων προξένων, κυρίως τοῦ προξένου τῆς Θεσσαλονίκης, νὰ φέρουν τὶς οικογένειές τους, ποὺ εἶχαν μείνει ἀποκλεισμένες ἢ σκλαβωμένες σὲ τουρκοκρατούμενες περιοχές. Ἐξ ἄλλου καὶ τὸ 6^ο ἄρθρο τοῦ πρώτου ἀπὸ τὰ παραπάνω πρωτόκολλα προέβλεπε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἢ οἱ Ὄθωμανοί, ποὺ θὰ

¹ Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, 3 σ. 177-178.

² Βλ. σχετικὰ Τρικούπη, ἐνθ' ἄν. 4 σ. 248-249. Σηλιάδου, ἐνθ' ἄν. 3 σ. 568-569. Γιὰ τὴν τύχη τους βλ. Βακαλοπούλου, Πρόσφυγες, σ. 106-109.

³ Βλ. σχετικὲς εἰδήσεις στοῦ Ν. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833, τ. 3, Ἀθήναι 1942, σ. 50, 52. Πρβλ. καὶ σ. 310.

ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν στήν ἐλεύθερη Ἑλλάδα ἢ ἀντίστοιχα στίς τουρκοκρατούμενες περιοχές, μποροῦσαν νὰ μεταναστεύσουν ἐλεύθερα.¹

Δημοσιεύουμε ἐδῶ δυὸ ἐπιστολές τοῦ προξένου τῆς Ρωσίας στή Θεσσαλονίκη Ἀγγέλου Μουστοξίδη, σχετικές μὲ τὴ μετανάστευση τῆς οἰκογενείας τοῦ Τόλιου Λάζου καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ Κασομούλη ἀπὸ τίς πατρίδες τους στὸ ἐλληνικὸ κράτος. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ βρίσκονται στὸ Ἀρχεῖον Ἰονίου Γερουσίας, τμήμα Καποδιστριακόν, στήν Κέρκυρα (φάκελος 584, ἀριθ. ἔγγρ. 3 καὶ 4).

1

Salonique, le 22 septembre/4 octobre 1831

Monsieur le Comte,

Ainsi que Votre Excellence en a montré le désir par la lettre qu'Elle me fit l'honneur de m'adresser le 26/28 juin dernier, j'ai employé mes bons offices auprès les Autorités de Cathérini pour laisser émigrer la famille de M. Tolio Lazou, chef de bataillon aux troupes légères de la Grèce.

Quoique Cathérini ne soit pas comprise dans la juridiction de ce Consulat, l'Autorité Locale a voulu bien déférer à ma demande et envoyer, sous ma responsabilité, à Salonique la famille de M. Lazou composée de 8 individus entre [autres] femmes, enfants et domestiques, ainsi qu'il appert par le Y o l - T e s k é r é qui lui a été livré à cette occasion et dont j'ai l'honneur de joindre ici [la] copie.

Elle quitte aujourd'hui Salonique, pour se rendre en Grèce accompagnée par Georges, frère de Mons. Tolio Lazou, qui aura l'honneur de remettre la présente à Votre Excellence.

J'ai l'honneur d'être avec un très-profond respect,

Monsieur le Comte,

De Votre Excellence

Le très humble et très obéissant serviteur

Ange Mustoxidi

A Son Excellence Monsieur le Comte de Capodistrias

Président de la Grèce

à N a u p l i e

Στὸ ἴδιο ἔγγραφο συνημμένο :

Ὁ παρὸν Γεώργιος μὲ δύο δούλους τοῦ Τόλιου καὶ Ἰωάννην συνάμα

¹ Βλ. Ἀλεξάνδρου Γ. Σούτσου, Συλλογὴ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δημόσιον δίκαιον τῆς Ἑλλάδος ἀναγομένων ἐπισήμων ἐγγράφων, Ἀθήναι 1858, σ. 135.

καὶ ἡ ἀδελφί του Μαρτιῶ με δύο θυγάτρια καὶ ἓνα ἡὸν βυζένοντα Τριανταφη-
λέαν, μελάχρον καὶ Ἰωάνην, καὶ με δύο δοῦλες Ζωγράφων, καὶ Πανάγιων ἀπέρ-
χονται διὰ Θεσσαλονίκην καὶ καθεγγήεισιν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκην Κωνσόλου
τῆς Ρουσίας τίς δίδεται ὁ γιὸς Τεσσεκερὲς οὔτος διὰ τὰ ἀπέλθωσιν ἐλεύθεροι
σεῖς δὲ ἀνθρώποι μου ὅπου εἶσθαι εἰς τὴν σκάλαν νὰ μὴ τοῦς ἐμποδίσεται διό-
λου

1831 Σεπτεμβρίου 16 Κατερίνη

Τ.Σ. (δαχτυλίδι με ὑπογραφή)

2.

Salonique, le 26 septembre/8 octobre 1831

Monsieur le Comte,

*Ainsi que j' eus l' honneur d' informer Votre Excellence par ma let-
tre du 25 août/6 septembre dernier, j'ai aidé le frère du Capitain Cassi-
mouli,¹ qu' Elle voulut bien m' adresser par Sa lettre du 10/22 décembre,
à apporter de Chatista à Salonique ses deux soeurs;² mais il s' est constam-
ment refusé de se rendre auprès le Grand-Visir³ pour liquider les sommes
d' argent⁴ dont il est parlé dans la dite lettre, quoique je lui aie offert d'
appuyer ses démarches de tous mes moyens. Il va partir pour la Grèce.*

*Votre Excellence m'ayant autorisé de lui fournir les frais de voyage
de ses deux soeurs, de Chatista à Salonique et de Salonique en Grèce, et
de tirer sur le trésor de l' Etat le montant des dépenses que j' aurais faites
à ce sujet, je viens de livrer une lettre de change à M. Thomas Lascaris
et à la charge de M. le Trésorier de l' Etat, pour deux mille piastres que*

¹ Πρόκειται γιὰ τὸν Ἰωάννη Κασομούλη, ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸ τοῦ Νικολάου Κ. Κασομούλη (βλ. Νικολάου Π. Δελιαλή, Ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη τοῦ Νικολάου Κ. Κασομούλη (1795-1871). «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος» 14 (1960) 327). Ὁ Κασομούλης εἶχε καὶ δύο γνήσια ἀδέλφια, τὸν Μῆτρο καὶ τὸν Γεώργιο. Ὁ πρῶτος σκοτώθηκε στὴν ἐξοδο τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὁ δεύτερος στὴ Φωκίδα τὸ 1837 σὲ συμπλοκὴ με ληστὲς (βλ. εἰσαγωγὴ τοῦ Γ. Βλαχογιάννη στὰ Ἐνθυμήματα τοῦ Κασομούλη, 1 σ. ιη', ξδ'. Πρβλ. καὶ Δελιαλή, ἔνθ' ἄν. σ. 325). Γενικά, διάφορα στοιχεῖα γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ Κασομούλη βλ. στὸ βιογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ Βλαχογιάννη στὸν 1ο τόμο τῶν Ἐνθυμημάτων, σ. μθ' -ο'.

² Τίς ἑτεροθαλεῖς ἐπίσης ἀδελφές Αἰκατερίνη καὶ Σουλτάνα (βλ. Δελιαλή, ἔνθ' ἄν. σ. 327). Οἱ ἀδελφές, ἡ μάνα καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κασομούλη Γιάννης ἔκαναν χρόνια, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σχεδὸν ὡς τὸ τέλος τῆς ἐπανάστασης, σκλάβοι τῶν Τούρκων (βλ. Κασομούλη, ἔνθ' ἄν. 1 σ. νη').

³ Δηλαδὴ στὸν Κιουταχί.

⁴ Ὁ Κασομούλης διεκδικοῦσε 150.000 γρόσια ὡς ἀποζημίωση ἀπὸ τοὺς Τούρκους γιὰ καυτοστροφὴ περιουσιακῶν στοιχείων στὴ Σιάτιστα καὶ στὶς Σέρρες κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 (βλ. σχετικὰ Δελιαλή, ἔνθ' ἄν. σ. 324-325).

j' ai payées au frère de Capitain Cassimouli, ainsi qu' il appert par son reçu ci-joint.

J' ai l' honneur d' être avec un très-profond respect,

Monsieur le Comte,

De Votre Excellence

Le très humble et très obéissant serviteur

Ange Mustoxidi

A Son Excellence Monsieur le Comte de Capodistrias

Président de la Grèce

à N a u p l i e

Στὸ ἴδιο ἔγγραφο συνημμένο :

Θεσσαλονίκη τῆ 26 Σεπτεβρίου 1831

ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος ὅτι ἔλαβα διὰ χρίαν μου κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ ἐξωχοτάτου Κυβερνήτου, ἀπὸ τὸν κόνσολα τῆς ῥωσίας Κύριον Μουστοξύδην γρόσια ἀπὸ σαράντα παράδες, δύο χιλιάδες, λέγω-2000-

γείνονται δύο ὅμοια διὰ ἓν μόνον τέλος

Ἰωάνης Κασομούλις

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης